

анти оснащення інформаційно-довідкових куточків цивільного захисту для навчальних закладів, враховуючи особливості закладу освіти.

Особливість куточка у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах полягає в тому, що відповідальність за життя дітей, як у закладі освіти, так і вдома, лежить повністю на дорослих: педагогах та батьках.

Оснащення куточка містить інформацію, яка, здебільшого, стосується ролі педагогів та батьків при виникненні надзвичайних ситуацій, враховуючи специфіку віку дітей, та дії батьків в різних ситуаціях.

Таким чином, інформаційно-довідкові куточки ЦЗ в закладах освіти мають таке загальне тематичне наповнення:

1. Права та обов'язки громадян України у сфері цивільного захисту.
2. Витяг з паспорту ризику району, де розташований навчальний заклад освіти (додатки, карти, план-схема з імовірними загрозами природного та техногенного характеру, які можуть загрожувати навчальному закладу і прилеглий території).
3. Схема та засоби оповіщення при виникненні надзвичайних ситуацій.
4. Схема маршруту евакуації до місця безпечного розміщення.
5. Дії у разі виникнення можливих надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціального, воєнного характеру.
6. Інформацію про засоби індивідуального та колективного захисту в умовах надзвичайної ситуації.
7. Телефони екстрених служб допомоги.
8. Порядок дій працівників навчального закладу при евакуації.
9. Сезонні пам'ятки для дітей та їх батьків.
10. Алгоритм дій дітей та їх батьків в разі виникнення надзвичайної ситуації вдома.

Отже, куточки з безпеки життєдіяльності призначені для інформування дітей та батьків про певні небезпечні ситуації та речі, які можуть загрожувати їх життю та здоров'ю. Такі тематичні стенди допомагають розвинути уміння щодо правильного поведіння та прийняття самостійних рішень у різних надзвичайних ситуаціях.

Уваров Ю.В., к.т.н., доцент, начальник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту;

Чікаліна Т.М., науковий співробітник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту

СТВОРЕННЯ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

З набуттям чинності Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. розпочався новий етап реформування вітчизняної освітньої сис-

теми. Закон містить багато норм, апробованих у європейських університетах, але нових для українських закладів освіти. Вітчизняна вища школа поступово переходить на нову – «рівневу» систему вищої професійної освіти і нові стандарти вищої освіти. Розроблення нових стандартів вищої освіти має стратегічне завдання з удосконалення системи контролю й оцінювання якості освіти та наголошує на необхідності порівняння досягнутого рівня освіти з певним еталоном, роль якого й відведена стандарту освіти. Якщо дотепер галузеві стандарти вищої освіти визначали перелік нормативних навчальних дисциплін та обсяги їх викладання, то новий закон передбачає, що нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти формуватиметься у термінах результатів навчання, а переліки навчальних дисциплін визначатимуться самими закладами освіти.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених МОН у 2016 році, нові стандарти вищої освіти є наступним поколінням стандартів і замінюють собою галузеві стандарти вищої освіти, які розроблялись у 2002 – 2014 роках відповідно до законодавства. Стандарти базуються на компетентнісному підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» («Tuning Educational Structures in Europe», «TUNING»).

Із позицій компетентнісного підходу рівень освіченості здобувачів вищої освіти визначається здатністю розв'язувати проблеми різної складності на основі наявних знань та здатності використовувати їх у практичній діяльності. У стандарті вищої освіти має відображатися не тільки кінцева професійна діяльність фахівця з відповідними показниками результативності та ефективності, але й те, що у процесі його підготовки повинні формуватися складники моделі спеціаліста у відповідній професійній галузі, як з точки зору спеціальних знань, вмінь та навичок, так і соціально обумовлених особистісних якостей людини-професіонала.

У методичних рекомендаціях це знайшло відображення в рекомендованих загальних компетентностях з переліку проекту «TUNING». Це перелік універсальних компетентностей, що не залежать від предметної області, але є важливими для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку. Серед наведених для вибору загальних компетентностей слід відзначити такі як «Навики здійснення безпечної діяльності», «Прагнення до збереження навколишнього середовища», які стосуються підготовки фахівців різних спеціальностей з питань культури безпеки. Названий перелік є відкритим і може доповнюватись під час розроблення стандартів.

Особливістю створення стандарту вищої освіти підготовки бакалаврів цивільної безпеки є те, що спеціальність «Цивільна безпека», яка увійшла до нового Переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, поєднала в собі дві спеціальності бакалаврів –

«Цивільний захист» і «Охорона праці». У процесі створення стандарту, робочою групою було обрано інтегральну компетентність: бакалавр цивільної безпеки здатний розв'язувати складні спеціалізовані задачі та проблеми під час практичної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів проведення моніторингу, запобігання виникненню аварій, надзвичайних ситуацій, нещасних випадків (на виробництві) і професійних захворювань, оцінювання їх можливих наслідків та їх ліквідування і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розроблення стандартів вищої освіти, було виділено 10 загальних компетентностей (табл. 1) із проекту «TUNING» (Тюнінг).

Таблиця 1 – Загальні компетентності із проекту «TUNING»

№ з/п	Компетентності із проекту «TUNING»
1	здатність приймати оперативні, обґрунтовані рішення відповідно до обстановки, що склалася
2	здатність до адаптації та дії в нестандартній ситуації
3	здатність застосовувати знання та навички використання інформаційних і комунікаційних технологій у практичній діяльності
4	визначеність і наполегливість щодо вирішення поставлених завдань і взятих обов'язків
5	здатність до використання знань з вищої математики, креслення, хімії, фізики, теоретичної механіки, матеріалознавства та технології матеріалів, механіки рідини та газів у професійній діяльності
6	здатність спілкуватися із представниками інших професійних груп різного рівня
7	здатність спілкуватися державною мовою, як усно, так і письмово
8	здатність користуватися іноземною мовою
9	здатність працювати в команді
10	здатність діяти на основі етичних та моральних міркувань (мотивів)

Професійні (спеціальні, фахові, предметні) компетентності – це компетентності, що залежать від предметної області та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю. В табл. 2 представлені 14 спеціальних компетентностей для спеціальності «Цивільна безпека».

Подальшим кроком щодо створення стандарту нового покоління стало визначення результатів навчання. Проект «TUNING» (Тюнінг) визначає результати навчання «як формулювання того, що, як очікується, повинен знати, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання».

Таблиця 2 – Спеціальні компетенції для спеціальності «Цивільна безпека»

№ з/п	Спеціальні компетенції для спеціальності «Цивільна безпека»
1	знання та розуміння: функцій держави, форм реалізації цих функцій; правових основ цивільного захисту, охорони праці; основних принципів здійснення цивільного захисту
2	здатність до розуміння термінів та визначень понять у сфері цивільного захисту, охорони праці, номенклатури класифікації та параметрів уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій
3	здатність до організації контролю за додержанням вимог законодавства у сферах цивільного захисту, техногенної безпеки та охорони праці
4	здатність до оцінювання ризику, джерела надзвичайних ситуацій та їх впливу, класифікації надзвичайних ситуацій
5	здатність обирати та застосовувати методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу на людину і довкілля, а також робіт підвищеної небезпеки
6	здатність до спостереження, аналізу й оцінювання потенційної небезпеки об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів, виробничих і технологічних процесів і устаткування для людини й навколишнього середовища
7	здатність до участі у проведенні сертифікації виробів, машин, матеріалів на відповідність вимогам безпеки
8	здатність прогнозувати й оцінювати обстановку в зоні надзвичайної ситуації (аварії) та тактичні можливості підрозділів, що залучаються до ліквідації надзвичайної ситуації (аварії)
9	здатність обґрунтовано обирати та застосовувати методи й засоби спрямовані на припинення дії небезпечних чинників, що виникають у разі аварії, надзвичайної ситуації, рятування життя і збереження здоров'я людей та довкілля від небезпек
10	здатність до використання основних методів та засобів управління, зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях
11	готовність до застосування та експлуатації технічних систем захисту, засобів індивідуального та колективного захисту людини від негативного впливу однієї або кількох видів небезпеки, дії небезпечних і шкідливих виробничих чинників
12	здатність до організації щодо експлуатації техніки, устаткування, спорядження та засобів автоматики у сфері професійної діяльності
13	здатність інформувати громадськість про стан техногенної безпеки, надавати консультації працівникам і населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у надзвичайних ситуаціях
14	мати навички надання домедичної допомоги постраждалим особам

У вітчизняних документах (Закон України «Про вищу освіту», Національний освітній глосарій: вища освіта) наведені дещо інші визначення: результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти (Закон України «Про вищу освіту»). Результати навчання – сукупність компетентностей, що виражають знання, розуміння, вміння, цінності, інші особисті якості, яких набув студент після завершення освітньої програми, або її окремого компонента (Національний освітній глосарій: вища освіта). Що стосується безпосередньо формулювання результатів навчання, то необхідно врахувати, що однією з основних вимог до них є їх вимірюваність. Тобто результати навчання повинні формулюватися таким чином, щоб можна було однозначно визначити факт та якість їх досягнення здобувачем. Також результати навчання тісно пов'язані з рівнями освіти та прив'язані до певного ступеня вищої освіти.

Результатами навчання, на думку робочої групи, для бакалаврів зі спеціальності «Цивільна безпека» стали знання, вміння, навички, наведені в табл. 3.

Таблиця 3 – Необхідні вміння, знання і навички для бакалаврів зі спеціальності «Цивільна безпека»

№ з/п	Уміння, знання і навички для бакалаврів зі спеціальності «Цивільна безпека»
1	використовувати усно і письмово професійну українську мову
2	виявляти знання і вміння спілкуватися іноземною мовою
3	готувати професійні тексти та документи, дискутувати та вести міжособистісний і соціальний діалог
4	використовувати інформаційні технології, сучасні операційні системи, комп'ютерну техніку, системи управління базами даних та стандартні пакети прикладних програм
5	застосовувати вміння розробляти ескізи, комп'ютерні креслення деталей та наочні зображення об'єктів
6	визначати фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні шкідливі виробничі чинники
7	класифікувати речовини, матеріали, продукцію, процеси, послуги та суб'єкти господарювання за ступенем їх небезпечності
8	ідентифікувати небезпеки та можливі її джерела, оцінювати ймовірність виникнення небезпечних подій та їх наслідків
9	знати номенклатуру, класифікацію та параметри уражальних чинників джерел техногенних і природних надзвичайних ситуацій та їх впливів
10	обирати способи та застосовувати засоби захисту від впливу негативних чинників хімічного, біологічного і радіаційного походження
11	знати основи моніторингу та характеристики систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій, систем централізованого спостереження, оповіщення працівників та населення

Продовження таблиці 2

№ з/п	Уміння, знання і навички для бакалаврів зі спеціальності «Цивільна безпека»
12	застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності
13	обирати оптимальні заходи і засоби, спрямовані на зменшення професійного ризику, захист населення, запобігання надзвичайним ситуаціям
14	аналізувати безпечність виробничого устаткування
15	демонструвати достатні вміння щодо проведення заходів з ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків та проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт
16	демонструвати достатні знання законів вищої математики, фізики, електротехніки, технічної механіки, механіки рідини та газів, методів і технологій у сфері цивільного захисту та охорони праці
17	аналізувати і обґрунтовувати інженерно-технічні та організаційно-технічні заходи щодо цивільного захисту, техногенної та промислової безпеки на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях
18	знати та розуміти: вимоги щодо убезпечення та захисту суб'єктів господарювання; вимоги щодо безпечності об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів
19	знати вимоги щодо систем управління, зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях

На сучасному етапі розвитку освіти компетентнісний підхід – лише один із чинників, що сприяють модернізації змісту освіти, який доповнює ряд освітніх інновацій зі збереженням класичних підходів у вищій освіті підготовки фахівців галузі цивільної безпеки. Реалізація цього підходу ґрунтується на розумінні, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості, та передбачає необхідність переходу від спеціальності, яку фахівець здобуває один раз і назавжди, до компетентності, яка дозволяє мобільно удосконалювати професійну діяльність, зумовлену соціально-економічними змінами, динамікою ринку праці, концепцією Болонського процесу. Запровадження стандарту вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем, спеціальністю «Цивільна безпека», створення на його основі освітніх програм з визначеними результатами навчання сприятимуть підвищенню якості вищої освіти у галузі знань «Цивільна безпека».